

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

вул. Інститутська, 9, м. Київ, 01601, Україна
телефон: 0-800-505-240,
+380 (50) 462-00-90
e-mail: nbu@bank.gov.ua Код ЄДРПОУ 00032106
web: <https://bank.gov.ua>

NATIONAL BANK OF UKRAINE

9, Instytutska St., Kyiv, 01601, Ukraine
phone: +380 (44) 298-65-55,
+380 (50) 462-00-90
e-mail: nbu@bank.gov.ua
web: <https://bank.gov.ua>

На № 01.07/255 від 03.05.2024

Президентові
Асоціації українських банків
Андрію ДУБАСУ

Про надання роз'яснень
з питань фінансового моніторингу

Шановний Андрію Богдановичу!

Національний банк України (далі – Національний банк) розглянув лист Асоціації українських банків (далі – Асоціація) від 03.05.2024 № 01.07/255 (далі – Лист) щодо виявлення окремих індикаторів підозрілості фінансових операцій, передбачених у додатку 19 до Положення про здійснення установами фінансового моніторингу, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 28.07.2020 № 107 (зі змінами) (далі – Положення № 107), та повідомляє таке.

Відповідно до абзацу третього частини першої статті 3 Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” (далі – Закон про ПВК/ФТ) одним з основних принципів запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення є, зокрема, надання пріоритету заходам із запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення над заходами з протидії їм.

Згідно з частиною другою статті 8 Закону про ПВК/ФТ суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний, зокрема забезпечувати відповідно до вимог, встановлених відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу, належну організацію та проведення первинного фінансового моніторингу, що належним чином надасть можливість:

запобігати використанню послуг та продуктів суб'єкта первинного фінансового моніторингу для проведення клієнтами фінансових операцій з протиправною метою;

виявляти порогові та підозрілі фінансові операції (діяльність) незалежно від рівня ризику ділових відносин з клієнтом (проведення фінансових операцій без

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Олійник Дмитро Ігорович

Сертифікат 36186A0FEAAD76B2040000008B1B0000466A0000

Дійсний до: 25.10.2024 17:57:49

Національний банк України

P/25-0005/67359

від 05.09.2024 14:19

встановлення ділових відносин) і повідомляти про них спеціально уповноважений орган.

Відповідно до пункту 4 додатка 14 до Положення № 107 установа має забезпечити своєчасне виявлення:

фінансових операцій з активами терористів;

порогових фінансових операцій;

індикаторів підозрілості фінансових операцій з метою оперативного виявлення підозрілих фінансових операцій (діяльності).

З метою виявлення підозрілих фінансових операцій (діяльності) установа забезпечує аналіз фінансових операцій клієнтів (їх сукупності) щодо наявності/відсутності індикаторів підозрілості фінансових операцій, включаючи використання автоматизованих програмних модулів (за наявності), що реалізують відбір фінансових операцій за допомогою відповідних правил/сценаріїв (пункт 6 додатка 14 до Положення № 107).

Згідно з пунктом 23 розділу III, пунктом 1 додатка 14 до Положення № 107 установа у своїх внутрішніх документах з питань фінансового моніторингу має передбачити, зокрема порядок моніторингу фінансових операцій клієнтів із метою виявлення тих, що підлягають фінансовому моніторингу, а також порядок виявлення індикаторів підозрілості фінансових операцій.

Ураховуючи вищевикладене зазначаємо, що індикатори підозрілості фінансових операцій, що містяться в додатку 19 до Положення № 107, запроваджені з метою виявлення підозрілих фінансових операцій (діяльності) та оперативного реагування на виявлені ризики легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та/або фінансування розповсюдження зброї масового знищення (далі – ВК/ФТ).

Разом із цим звертаємо увагу, що відповідно до вимог статті 7 Закону про ПВК/ФТ установа зобов'язана:

застосовувати ризик-орієнтований підхід, який має бути пропорційний характеру та масштабу своєї діяльності;

здійснювати застосування ризик-орієнтованого підходу в порядку, визначеному внутрішніми документами з питань фінансового моніторингу установи, з урахуванням рекомендацій відповідних суб'єктів державного фінансового моніторингу, які згідно із Законом про ПВК/ФТ виконують функції державного регулювання і нагляду за такими установами;

здійснювати оцінку / переоцінку ризиків, у тому числі притаманних їй діяльності, документувати їх результати, а також підтримувати в актуальному стані інформацію щодо оцінки ризиків, притаманних їй діяльності (ризик-профіль установи), та ризику своїх клієнтів таким чином, щоб бути здатним продемонструвати своє розуміння ризиків, що становлять для неї такі клієнти (ризик-профіль клієнтів).

Відповідно до вимог пунктів 36, 37 розділу IV Положення № 107 установа здійснює оцінку власного ризик-профілю з урахуванням специфіки своєї діяльності й, зокрема:

характеру та масштабу діяльності установи;

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Олійник Дмитро Ігорович

Сертифікат 36186A0FEAAD76B2040000008B1B0000466A0000

Дійсний до: 25.10.2024 17:57:49

Національний банк України

P/25-0005/67359

від 05.09.2024 14:19

продуктів та послуг, що надаються установою;
 видів клієнтів та їх ризик-профілю;
 каналів/способів надання (отримання) послуг;

Установа аналізуючи ризики ВК/ФТ своїх продуктів та послуг, має враховувати їх особливості та оцінити можливості такої послуги/продукту:

бути використаними клієнтом від імені третіх осіб;
 сприяти анонімності учасників фінансової операції (приховувати реальних кінцевих отримувачів тих чи інших продуктів та/або послуг);
 маскувати незаконне походження коштів;
 переказувати кошти для фінансування терористичної діяльності.

Таким чином, установа з урахуванням специфіки своєї діяльності, видів послуг, що надаються, способів їх надання та притаманних своїй діяльності ризиків ВК/ФТ, самостійно виявляє згідно з визначеним у внутрішніх документах з питань фінансового моніторингу порядком індикатори підозрілості фінансових операцій.

Водночас внутрішні документи з питань фінансового моніторингу повинні містити процедури, достатні для забезпечення ефективного управління ризиками, а також для запобігання використанню послуг та продуктів установи для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення (частина перша статті 8 Закону про ПВК/ФТ).

Щодо підпункту 1 Листа стосовно виявлення установою, що надає послуги онлайн кредитування (далі – Установа), індикатора підозрілості фінансових операцій, наведеного в підпункті 8 пункту 48 розділу III додатка 19 до Положення № 107, а саме: “кредит / фінансовий кредит / позика погашається коштами, що належать третій особі, за відсутності раціонального обґрунтування її пов’язаності з клієнтом”, якщо особа, з метою погашення кредиту вносить кошти через програмно-технічні комплекси самообслуговування (ПТКС¹), урахуваючи пункти 5 та 8 частини дев’ятнадцятої статті 14 Закону про ПВК/ФТ.

Відповідно до частини першої статті 526 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) зобов’язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

Згідно з частиною першою статті 528 ЦКУ виконання обов’язку може бути покладено боржником на іншу особу, якщо з умов договору, вимог ЦКУ, інших актів цивільного законодавства або суті зобов’язання не випливає обов’язок боржника виконати зобов’язання особисто. У цьому разі кредитор зобов’язаний прийняти виконання, запропоноване за боржника іншою особою.

¹ ПТКС – технічний пристрій, що дає змогу користувачу платіжних послуг ініціювати платіжну операцію готівкою, а також виконувати інші операції відповідно до функціональних можливостей цього пристрою [підпункт 32¹ пункту 4 розділу I Інструкції про порядок організації касової роботи банками та проведення платіжних операцій надавачами платіжних послуг в Україні, затвердженої постановою Правлінням Національного банку України від 25.09.2018 № 103 (зі змінами)].

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Олійник Дмитро Ігорович

Сертифікат 36186A0FEAAD76B2040000008B1B0000466A0000

Дійсний до: 25.10.2024 17:57:49

Національний банк України

P/25-0005/67359

від 05.09.2024 14:19

У частині дев'ятнадцятій статті 14 Закону про ПВК/ФТ передбачено, що вимоги цієї статті не поширюються, зокрема на випадки здійснення:

платіжної операції на суму, що є меншою за 30 тисяч гривень, або суму, еквівалентну зазначеній сумі, у тому числі в іноземній валюті, за відсутності ознак пов'язаності такої фінансової операції з іншими фінансовими операціями, що в сумі перевищують 30 тисяч гривень, для зарахування на рахунок отримувача виключно з метою оплати вартості товарів, робіт, послуг, погашення заборгованості за кредитом, за умови що суб'єкт первинного фінансового моніторингу, що надає фінансові платіжні послуги отримувачу, може здійснити відстеження через отримувача за допомогою унікального облікового номера платіжної операції та визначити особу, яка уклала договір з отримувачем про поставку товарів, виконання робіт, надання послуг, надання кредиту;

платіжної операції готівкою в межах України на суму, що не перевищує 5 тисяч гривень, за відсутності ознак пов'язаності такої фінансової операції з іншими фінансовими операціями, що в сумі перевищують 5 тисяч гривень.

Водночас Інструкцією про порядок організації касової роботи банками та проведення платіжних операцій надавачами платіжних послуг в Україні, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 25.09.2018 № 103 (зі змінами) (далі – Інструкція № 103), встановлено вимоги щодо здійснення платіжних операцій в готівковій формі із застосуванням платіжних пристроїв, зокрема ПТКС, а також щодо оформлення касових документів за платіжними операціями.

Так, згідно з пунктом 124 Інструкції № 103 передбачено, що квитанції, що формуються надавачем платіжних послуг/комерційним агентом із використанням платіжних пристроїв за результатами операцій із внесення готівки для зарахування її суми на рахунки, повинні містити обов'язкові реквізити, визначені в пункті 124 Інструкції № 103, зокрема:

найменування платника;

призначення платежу/зміст операції;

повний номер мобільного телефону платника, у разі ініціювання операції через ПТКС, на який надавач платіжних послуг/комерційний агент надсилає платнику присвоєний одноразовий пароль або повідомляє цей пароль платнику за допомогою телефонного дзвінка для підтвердження операції з внесення готівки на екрані ПТКС.

Також зазначаємо, що відповідно до пункту 10 додатка 14 до Положення № 107, якщо наявних в установи документів та/або відомостей недостатньо для здійснення аналізу, спростування/підтвердження підозр та/або прийняття відповідного рішення стосовно окремих фінансових операцій (їх сукупності), то установа забезпечує оперативне вжиття додаткових заходів (зокрема витребування додаткових документів та/або відомостей, що стосуються фінансової операції або діяльності клієнта), але не пізніше двох місяців із дня відбору / виявлення індикаторів підозрілості фінансових операцій, та обов'язково фіксує дати отримання відповідних документів та/або відомостей.

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Олійник Дмитро Ігорович

Сертифікат 36186A0FEAAD76B2040000008B1B0000466A0000

Дійсний до:25.10.2024 17:57:49

Національний банк України

P/25-0005/67359

від 05.09.2024 14:19

З огляду на вищезазначене з метою виявлення індикатора, наведеного в підпункті 8 пункту 48 розділу III додатка 19 до Положення № 107, у разі внесення платником коштів через ПТКС рекомендуємо умовами договору, який укладений Установою з відповідним надавачем платіжних послуг на приймання платежів з погашення кредиту на користь Установи через ПТКС, передбачити права та обов'язки сторін щодо одержання/надання потрібної інформації про платника (обсяг та строки) для здійснення аналізу, спростування або підтвердження підозр щодо погашення кредиту коштами третьої особи.

Щодо підпункту 2 Листа стосовно індикатора підозрілості фінансових операцій, наведеного в підпункті 11 пункту 48 розділу III додатка 19 до Положення № 107, а саме: “клієнт повертає довгостроковий кредит / фінансовий кредит / позику в незвичайно короткий строк після його отримання”, у випадку, коли клієнти Установи отримують кредити на незначні суми, що не перевищують 1 000,00 грн, та існують непоодинокі випадки, коли клієнт погашає такий кредит протягом строку, що не перевищує трьох днів з моменту отримання та повторно протягом місяця здійснює такі операції з отримання/погашення кількох таких кредитів.

У статті 10 Закону України “Про споживче кредитування” передбачено, що до укладення договору про споживчий кредит кредитодавець зобов'язаний з урахуванням встановлених законодавством вимог, використовуючи свої професійні можливості, оцінити кредитоспроможність споживача, враховуючи, зокрема, строк, на який надається споживчий кредит, суму кредиту, доходи споживача, мету отримання кредиту, а також інформацію про виконання споживачем зобов'язань за кредитними операціями, включаючи зобов'язання перед іншими кредитодавцями. Оцінювання кредитоспроможності споживача здійснюється на підставі достатньої інформації, отриманої від споживача, та, за необхідності, на основі інформації, законно отриманої з інших джерел. Кредитодавець зобов'язаний здійснювати оцінювання кредитоспроможності на підставі внутрішньої політики з оцінки кредитоспроможності з урахуванням ризик-орієнтованого підходу.

Разом із цим відповідно до підпункту 16 пункту 7 розділу II Положення № 107, установа з метою належної організації внутрішньої системи ПВК/ФТ та проведення первинного фінансового моніторингу, зокрема розробляє та здійснює заходи з належної перевірки клієнта з метою розуміння суті діяльності клієнта, мети та очікуваного характеру ділових відносин з ним, що дає змогу установі бути впевненою, що фінансові операції клієнта відповідають наявній в установі інформації про нього, його бізнес, ризик-профіль, уключаючи в разі потреби джерела походження його коштів/статків, встановлення КБВ для оперативного виявлення незвичайної поведінки та підозрілих фінансових операцій (діяльності).

Згідно з пунктом 5 додатка 1 до Положення № 107 установа до встановлення ділових відносин (проведення фінансової операції без встановлення ділових відносин) з клієнтом має встановити (зрозуміти) мету та характер майбутніх ділових відносин або проведення фінансової операції на підставі отриманої від такого потенційного клієнта необхідної інформації. З цією метою установа, керуючись ризик-орієнтованим підходом, зокрема з'ясовує:

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Олійник Дмитро Ігорович

Сертифікат 36186A0FEAAD76B2040000008B1B0000466A0000

Дійсний до: 25.10.2024 17:57:49

Національний банк України

P/25-0005/67359

від 05.09.2024 14:19

- 1) суть, масштаб та вид діяльності клієнта – юридичної особи, фізичної особи-підприємця, трасту або іншого подібного правового утворення;
- 2) розмір доходів / соціальний стан клієнта – фізичної особи;
- 3) вид послуг/продуктів, за якими клієнт звертається до установи;
- 4) орієнтовний обсяг фінансових операцій, які планує проводити клієнт в установі.

Відповідно до пункту 50 розділу IV Положення № 107 установа до встановлення ділових відносин з клієнтом / проведення фінансової операції без встановлення ділових відносин здійснює оцінку ризику ділових відносин (фінансової операції без встановлення ділових відносин) з клієнтами.

З метою виявлення підозрілих фінансових операцій (діяльності), установа, враховуючи вимоги пункту 8 додатка 14 до Положення № 107, також забезпечує виявлення фінансових операцій, що не відповідають її очікуванням з огляду на ризик-профіль клієнта (зокрема фінансові операції, що здійснюються клієнтом, не мають раціонального обґрунтування, враховуючи інформацію, отриману в результаті здійснення заходів належної перевірки, та/або не є типовими для клієнтів, подібних за розміром / видом діяльності / величиною доходу / соціальним статусом) (підпункт 2 пункту 8 додатка 14 до Положення № 107).

Зважаючи на зазначене вище, установа за результатами моніторингу ділових відносин та фінансових операцій, що здійснюються в процесі таких відносин, самостійно, з урахуванням інформації, отриманої під час здійснення заходів належної перевірки, визначає чи є поведінка клієнта-позичальника ризиковою (може свідчити про ймовірність використання установи для ВК/ФТ) та приймає рішення щодо потреби вжиття заходів з переоцінки рівня ризику таких ділових відносин та здійснення додаткових (посилених) заходів належної перевірки (за наявності підстав).

Звертаємо увагу на лист Національного банку від 30.12.2023 № 25- 0005/97009², яким надані рекомендації небанківським фінансовим установам, зокрема щодо вжиття відповідних заходів з метою мінімізації ризиків, унеможливлення проведення ризикових операцій під час надання послуг кредитування.

Разом із цим наголошуємо, що відповідно до звіту про проведення Національної оцінки ризиків у сфері ПВК/ФТ (2022 рік) надання коштів у позику, у тому числі на умовах фінансового кредиту визначається високим рівнем ризику, а використання дистанційних способів верифікації є фактором підвищеного ризику згідно з міжнародними стандартами (підходами FATF³). А отже, такий вид діяльності установи, як онлайн кредитування фізичних осіб з використанням дистанційних способів “спрощеної” верифікації, підвищує ризик використання послуг установи з метою ВК/ФТ.

Неналежне здійснення установою заходів із моніторингу фінансових операцій

² Розміщений на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку в розділі [Нагляд/Фінансовий моніторинг/Методологічні матеріали/Листи-роз'яснення Національного банку](https://bank.gov.ua/ua/legislation/Notice_30122023_97009) за посиланням https://bank.gov.ua/ua/legislation/Notice_30122023_97009

³ FATF – Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей.

з метою оперативного виявлення підозрілих фінансових операцій (діяльності) через відсутність в установі відповідних процедур/порядків може сприяти використанню послуг установи з метою ВК/ФТ.

Ще раз наголошуємо, що відповідно до частини другої статті 7 Закону про ПВК/ФТ застосування ризик-орієнтованого підходу здійснюється в порядку, визначеному внутрішніми документами з питань ПВК/ФТ суб'єкта первинного фінансового моніторингу, з урахуванням рекомендацій відповідних суб'єктів державного фінансового моніторингу, які згідно із Законом про ПВК/ФТ виконують функції державного регулювання і нагляду за такими суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Отже, установа як суб'єкт первинного фінансового моніторингу має враховувати рекомендації, надані Національним банком, під час виконання установою функцій суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

Просимо довести зазначені рекомендації та роз'яснення до учасників Асоціації для практичного використання.

З повагою

Заступник Голови

Дмитро ОЛІЙНИК

Крутських Оксана
(044) 230 18 95

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Олійник Дмитро Ігорович

Сертифікат 36186A0FEAAD76B2040000008B1B0000466A0000

Дійсний до: 25.10.2024 17:57:49

Національний банк України

P/25-0005/67359

від 05.09.2024 14:19